

Kunst kan helpen voorkomen dat mensen aftakelen. Kunst kan hen helpen om opnieuw in harmonie te leren leven met zichzelf en met de wereld. Daarom is het uitermate zinvol om kunst tot bij gevangenen te brengen, aldus Agnes Rammant-Peeters van Art Without Bars. Deze vereniging organiseert tentoonstellingen met beeldend werk van bekende kunstenaars in penitentiaire instellingen.

Ilse Van Halst

'Kunst zal de wereld verbeteren'

PASSIE voor kunst kreeg Agnes Rammant-Peeters er met de paplepel ingegoten. Het verwonderde dan ook niemand dat ze kunstgeschiedenis en oosterse talen ging studeren en zich toelegde op Egypte. Na haar huwelijk en zolang de kinderen klein waren, was ze pedagogisch aan de slag in een museum. Daarna opende ze een kunstgalerij. Zes jaar geleden gooide ze het roer om en startte ze Art Without Bars met een groep vrijwilligers, bij hen voorzitter Lydia Deveen, rustend professor kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit Brussel.

- Art Without Bars brengt dus kunst in gevangenissen?

Wij organiseren er tentoonstellingen en koppelen daaraan creatieve ateliers. Omdat het echt nuttig is met kunst bezig te zijn, als je diep bent gevallen. Kunst is een unieke kans om je te rehabiliteren en je opnieuw in de samenleving te laten opnemen. Iedereen mag zijn dromen waarmaken, maar nooit ten koste van anderen. Kunst helpt, net zoals bijvoorbeeld religie, jezelf beter te leren kennen en je energie te kanaliseren. Het helpt je in harmonie te leven met de wereld.

- Hoezo?

Echte kunst is altijd vernieuwend. Het biedt een kritische kijk op de manier waarop de samenleving zou moeten evolueren en hoe individuen daarin kunnen evolueren. Dat maakt kunst uitermate geschikt om tot bij gedetineerden te brengen. Bij hen is de band met de gemeenschap immers verbroken.

Natuurlijk zijn er gedetineerden die ziekelijk misdadig zijn, maar heel wat gevangenen lijken me veeleer een ietwat buitensporig ego te hebben. Ze hebben een enorme dosis energie en steken er graag bovenuit. Zij vertonen met andere woorden veel gelijkennis met kunstenaars. Zo liet Jan Fabre zich onlangs ontvallen dat hij als jonge gast bruiste van energie en zich daardoor soms de vingers brandde, maar die energie dankzij de kunst wist om te buigen

tot iets constructiefs. Hun energie kanaliseren en terzelfder tijd in contact blijven met de maatschappij, dat kunnen gedetineerden via de kunst opnieuw leren.

Daarnaast tellen onze penitentiaire instellingen heel wat sociaal armen, mensen die onvoldoende materiële en spirituele bagage meekregen en daardoor geen waardeschaal bezitten waarop ze kunnen terugvallen. Cultuur kan ertoe bijdragen dat ze hun leven een nieuwe invulling geven. Onze voorzitter herhaalt steeds dat kunst de mensen tot nadenken aanzet. Daarom is het zinvol cultuur tot in de gevangenis te brengen. Het helpt jongeren nadenken over zichzelf en over de rol van het individu in het grotere geheel.

- Velen zullen opwerpen dat gedetineerden gestraft zijn en het niet verdienen op een leuke manier beziggehouden te worden.

Opsluiten louter als straf is zinloos. Blijkens wetenschappelijk onderzoek ben je na tien jaar gevangenis sociaal dood. Je bent verloren voor jezelf en voor de samenleving. Als je vrijkomt, hervalt je gegarandeerd. Daarom is straf zinloos, indien ze niet nuttig wordt ingevuld. Maar dat ziet onze maatschappij vandaag nog te weinig in. Ik beschouw deze periode van afzondering juist als een kans tot kritische reflectie en grote artistieke creativiteit. Als een periode van materiële versobering, maar ingevuld met heel aparte zinvolle dingen en poëtische erva-

ringen. Kortom, een periode van herbronning zodat nieuwe impulsen kunnen ontstaan.

- Hoe pak je dat aan?

Met onze tentoonstellingen willen we gedetineerden niet alleen doen nadenken, we vragen ook om een reactie in de vorm van kritiek of een eigen kunstwerk. Wij werken bewust met beeldende kunst, omdat je daarmee iedereen kunt aanspreken, ongeacht z'n moedertaal.

In de ateliers na de tentoonstelling komen we tot gesprek en liefst tot groepswork. Het wandtapijt dat gedetineerden in Hoogstraten in groep maakten, bleek hen heel wat te hebben bijgebracht. „We mogen dan monsters zijn,” zeiden ze, „we waren toch maar in staat om samen iets nieuws te maken.” Dat zijn ingrijpende ervaringen. Samen dingen doen is je ego relativeren, leren met anderen rekening te houden. Zo zijn de ateliers meer dan een remedie tegen het vernietigende nietsdoen in de gevangenis. Ze worden een belangrijke hefboom voor herintegratie in de maatschappij.

- Jullie brengen ook de kunstenaars tot in de gevangenis?

Kunstenaars zijn in staat je poëtische snaar te raken waardoor gevangenen menselijker worden. We moeten streven naar harmonie tussen lichaam en ziel. Dat opnieuw bewerkstelligen is net de kracht van kunst. Hoe scherper je mensen bewaakt, hoe grimmiger de sfeer en hoe meer je - onbedoeld - de criminaliteit aanwakert. Hoe meer menselijkheid je in de gevangenis binnenbrengt, hoe meer kansen je creëert. Straffen is mensen klein houden. Je gebruikt geweld, net als menig gedetineerde deed, terwijl de samenleving net probeert beter te worden. We moeten dus de straf overstijgen door mildheid te tonen, wat niet hetzelfde is als zwakheid. Begrip, mededogen en mildheid zijn kostbare waarden. Het is het uitschakelen van je ego, het prijsge-

Onze ateliers zijn meer dan een remedie tegen het vernietigende nietsdoen in de gevangenis. Ze worden een belangrijke hefboom voor herintegratie

van je machtspositie om de ander kracht te geven. Het werkt zoals communicerende vaten. Er lopen al heel wat culturele projecten voor gedetineerden, maar het introduceren van kunst achter de tralies is betrekkelijk nieuw. Het initiatief ligt trouwens nog steeds moeilijk. Het vraagt immers zorg en respect, evenals de betrokkenheid van alle penitentiaire beambten. Art Without Bars moet nog methodes uitbouwen om die aantrekking tot kunst aan te wakkeren.

Ook het kostenplaatje weegt op het minibudget van een gevangenis. We bieden tentoonstellingen aan tegen een absolute minimumprijs. De rest passen we zelf bij met de opbrengst van een benefietverkoop van kunstwerken.

Of het werkt? Kunst doet onderhuids haar ding en is dus moeilijk meetbaar. Alfabetiseringscursussen of computerlessen geven meteen resultaat en lijken daarom doeltreffender. Toch tonen de enquêtes die wij systematisch houden, dat kunst iets losweekt, dat het een gevoelige snaar raakt en tot verinnerlijking leidt.

Kunst kan de wereld verbeteren. Sterker nog, kunst zal de wereld verbeteren. Met Art Without Bars maken we ons sterk dat kunst de gevangenisstraf in de toekomst een heel nieuwe invulling kan geven. We hopen dat ex-gedetineerden, mede dankzij hun ervaring met kunst, een positievere kijk op de samenleving verwerven. Daarom willen wij, bijgestaan door beroeps uit verschillende disciplines, blijven inspelen op de nood aan morele en esthetische schoonheid binnen de gevangenis. En over die muren heen.

Art Without Bars, J. Volderslaan 9b, 1060 Brussel, telefoon 016/47.17.36, artwithoutbars@skynet.be, www.artwithoutbars.be. Op de website vindt u alle informatie over de kunstwerken die verkocht worden om de activiteiten van de vzw te financieren.

© Hugo Maris